

LESBRIEF BIJ *JORRIK DE ORK*

een boek voor kinderen vanaf 7 jaar, door Thijs Goverde

Deze lesbrief is bedoeld voor kinderen van 7 tot 12 jaar. De 'makkelijke' vragen en opdrachten staan aan het begin; daarna wordt het abstractieniveau hoger. Bepaal zelf welke opdrachten geschikt zijn voor je eigen groep.

In het eerste deel wordt uitgelegd wat *fantasy* is en wordt nader ingegaan op het boek *Jorrik de ork*. Het tweede deel gaat over het begrip *genre*.

Let op, werkvorm 7 (voorlezen) kost behoorlijk wat tijd!

FANTASY EN HET BOEK 'JORRIK DE ORK'

Het boek 'Jorrik de Ork' behoort tot het soort boeken dat *fantasy* genoemd wordt.

1) Vraag (plenair)

Op welk Nederlands woord lijkt het Engelse *fantasy*? Wat zal er dus een belangrijke rol spelen in deze boeken?

Een *fantasy*-boek kun je herkennen aan een paar dingen:

- het speelt zich, helemaal of gedeeltelijk, af in een andere wereld dan de onze.
- er komen wezens in voor die niet echt bestaan.
- vaak (maar niet altijd) speelt toverij een rol in het verhaal.
- de wereld waarin het boek speelt kent minder technologie dan de onze. Als er méér technologie in voorkomt, dan spreek je niet van *fantasy*, maar van *sciencefiction*.

2) Werkvorm (plenair)

Laat de kinderen een paar boeken of films noemen die volgens hen tot de *fantasy* behoren. Schrijf een paar van deze voorbeelden op. Loop dan, in gesprek met de klas, voor elk voorbeeld het lijstje van de 4 hierboven genoemde kenmerken na om te bepalen of het ook echt om *fantasy* gaat.

3) *Werkvorm (individueel)*

Teken zelf een niet-bestaand wezen. Het mag een bekend wezen zijn (vampier, ork, dwerg etc.) of een zelfverzonnen wezen. Probeer wel een wezen te maken dat een beetje op een mens lijkt. Geef het wezen een verzonnen naam, en bedenk of het lief of gemeen is, waar het van houdt en waar het een hekel aan heeft. Wat wil het bereiken of doen in het leven?

4) *Werkvorm (duo's)*

Laat de kinderen in tweetallen verzinnen wat er zou gebeuren als de wezens die ze in de vorige opdracht verzonnen hebben, elkaar tegen zouden komen. Zouden ze elkaar aardig vinden? Zouden ze samenwerken of juist ruzie krijgen?

Fantasy is nog niet zo'n heel oud genre. Het bestaat pas sinds 1954. Daarmee is het dus nog geen driekwart eeuw oud. Vergelijk dat eens met ridderverhalen, die al sinds ongeveer het jaar 1050 bestaan. Of mythen (helden-en-goden-verhalen), die al 4000 jaar geleden werden opgeschreven.

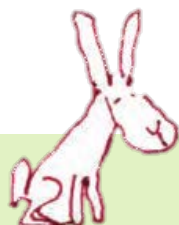
Vóór 1954 werden er al wel boeken geschreven die fantasy genoemd werden en waarvan we nu zeggen dat ze in het fantasy-genre horen, maar het genre begon pas echt met het boek 'The lord of the rings' ('In de ban van de Ring') van de Engelse schrijver Tolkien. Misschien hebben sommige kinderen de verfilming van zijn boeken (denk ook aan 'De Hobbit') weleens gezien.

Tolkien haalde veel van zijn ideeën uit oude Engelse en Scandinavische mythen, zoals de verhalen over de held Beowulf en de Noorse godenverhalen uit het boek dat 'de Edda' genoemd wordt. Zijn boek werd zo populair dat veel anderen ook boeken gingen schrijven die er een beetje op leken. Nog steeds worden alle fantasy-boeken vergeleken met zijn werk. Mensen zeggen bijvoorbeeld: 'O, die en-die schrijver heeft al zijn ideeën van Tolkien gepikt.' En als je wilt zeggen dat een fantasy-schrijver heel goed is, kun je zeggen: 'Hij is net zo goed als Tolkien!' (Meestal is dat trouwens niet waar.)

Tegenwoordig is fantasy een populair genre. Mensen vinden het fijn om te dromen over een andere wereld, waarin je kunt toveren of heldhaftige avonturen kunt beleven. Maar fantasy is er niet alleen maar om te dromen! Vaak zegt de verzonnen wereld iets over onze eigen wereld. In de boeken van Tolkien, bijvoorbeeld, is er een grote oorlog tussen goeieriken en slechteriken. De slechteriken bouwen lelijke gebouwen, die een beetje op fabrieken lijken en die rook en giftige dampen uitbraken... En het land waar de goeieriken wonen, lijkt erg op het Engelse platteland, waar Tolkien als kind woonde: kleine dorpjes en boerderijtjes tussen de heuvels en de bossen.

5) *Discussie (plenair)*

Wat zou Tolkien hiermee willen zeggen over onze eigen wereld? Ben je het met hem eens? Zo ja: hoe denk je dat de wereld eruit zou zien als er geen fabrieken waren? Waar zou jouw speelgoed (of je mobieltje, iPad, etc.) dan gemaakt worden?

Sommige mensen houden zo veel van fantasy, dat ze er niet alleen over willen lezen. Ze willen proberen om af en toe een fantasy-wereld na te maken, zodat ze er echt in kunnen rondlopen en fantasy-achtige avonturen kunnen beleven. Dat wordt 'Levend Rollenspel' genoemd. In het Engels: *Live Action Role-Playing*. Meestal wordt dit afgekort tot *Larp*. Er wordt gevochten met wapens van schuimrubber, die soms net echt lijken. En als een zogenaamde tovenaar je een slaapdrankje geeft, dan doe je alsof je in slaap valt.

Je zou het misschien niet verwachten, maar Larp wordt vooral door grote mensen gedaan. Er zijn ook Larp-dagen voor kinderen. Bijvoorbeeld het evenement 'Wisselwoud', dat zich afspeelt in de wereld van Jorrik de Ork. Het dorpje Wisseling wordt daar niet echt voor nagebouwd, natuurlijk; dat is te veel werk. Voor het dorpje worden middeleeuwse tenten gebruikt. Maar sommige personages uit het boek kun je er echt tegen het lijf lopen!

6) *Werkvorm (individueel)*

Als jij een dagje in een fantasiewereld mocht/moest leven, wat voor soort wezen zou je dan willen zijn? Wat zou je willen kunnen? Toveren? Vechten? Iets heel anders? Bedenk wat je naam zou zijn als je zo'n fantasie-wezen was.

7) *Werkvorm (plenair)*

Lees het boek 'Jorrik de Ork' voor. Als de tijd hiervoor ontbreekt, doe dan

7a) Lees het boek voor tot en met hoofdstuk 5

8) *Werkvorm (plenair)*

Welke niet-bestaande wezens komen er voor in 'Jorrik de Ork'? Maak met de klas een lijstje. Deze opdracht kan niet worden uitgevoerd als je werkvorm 7a) gedaan hebt. Als je 7a) gedaan hebt, kies dan voor:

8a) Aan het einde van hoofdstuk 5 staan Jorrik, Lena en Miranda voor een geheimzinnige Poort. Wat is er achter die Poort, denk je? (Kinderen die het boek toevallig al gelezen hebben moeten nu natuurlijk even niks verklappen!) Eventueel kunnen de kinderen een tekening maken van wat zij denken dat er achter de poort zal zijn. Daarna kun je hoofdstuk 6 nog voorlezen om te kijken of hun verwachting klopt.

9) *Discussie (plenair)*

Zegt het boek Jorrik de Ork ook iets over onze eigen wereld? Zo ja, wat? Ben je het hiermee eens?

GENRES

Het oudste boek ter wereld (het Gilgamesj Epos) is ongeveer 4000 jaar oud. In die 4000 jaar heeft de mensheid héél veel boeken geproduceerd. Na verloop van tijd begon het op te vallen dat sommige boeken een beetje op elkaar leken.

Bijvoorbeeld omdat ze over hetzelfde onderwerp gingen, zoals over ridders. Of omdat er in de verhalen hetzelfde soort dingen gebeurden, in min of meer dezelfde volgorde. Bijvoorbeeld: er wordt een misdaad gepleegd en een slimme speurneus moet achterhalen wie het gedaan heeft. Zo'n groep van boeken die op elkaar lijken, noem je een *genre*.

Let op: een *genre* is iets heel anders dan een *reeks*. De boeken uit een reeks lijken ook op elkaar, natuurlijk. Ze lijken zelfs heel erg veel op elkaar, omdat ze allemaal door dezelfde schrijver gemaakt zijn en/of omdat ze dezelfde hoofdpersonen hebben. Een genre is veel groter dan een reeks. Er zijn tienduizenden verschillende ridderboeken. Honderdduizenden boeken over speurneuzen die misdaden oplossen.

Je kunt boeken op verschillende manieren indelen.

– Je kunt kijken naar het onderwerp. Als je aan sommige kinderen vraagt: “Wat voor soort boeken vind je leuk?”, dan zullen ze zeggen: “Boeken over voetbal.” (Of over paarden, of over geschiedenis, enzovoort). Je kunt zeggen dat boeken die over hetzelfde gaan, samen een genre vormen.

– Je kunt ook kijken naar de vorm. Er zijn kinderen die, gevraagd naar hun favoriete soort boeken, zullen antwoorden: “Spannende boeken” (of grappige, informatieve, enzovoort). Ook alle boeken die hun inhoud op dezelfde manier voor het voetlicht brengen, kun je samen een genre noemen.

10) *Werkvorm (groepjes)*

Laat kinderen in groepjes proberen zoveel mogelijk verschillende soorten boeken te bedenken. Laat ze bij iedere soort noteren of deze boeken allemaal hetzelfde *onderwerp* hebben (geschiedenis, voetbal, ridders, paardrijden, dieren, etc.) of veeleer dezelfde *verhaalvorm* (griezelboeken, informatieve, humoristische, romantische, waargebeurde boeken, ‘Graphic novels’, etc). Bespreek de lijstjes plenair.

11) *Vraag (plenair)*

In de bibliotheek kun je vaak in één oogopslag zien tot welk genre een boek ongeveer behoort. Wie weet hoe? (Antwoord: de logootjes op de ruggen) Welke logootjes ken je? Wat betekenen ze?

12) *Werkvorm (individueel)*

Verzin zelf een logootje voor je favoriete boek: een klein zwart-wit tekeningetje waardoor iedereen meteen snapt wat voor boek het is. Op welke boeken die je kent zou je dat logootje nog meer kunnen plakken?

Soms is het moeilijk te zeggen of een bepaald soort boeken nou wordt gekenmerkt door een onderwerp of juist door een verhaalvorm. Dat komt doordat de meeste genres zowel een vast onderwerp als een vaste verhaalvorm hebben. Veel ridderboeken gaan bijvoorbeeld over een zoektocht die de hoofdpersoon moet ondernemen. En veel misdaad-oplos-boeken hebben een detective of een politieman als hoofdpersoon. En er zijn boeken die in meerdere genres tegelijk thuishoren. Bijvoorbeeld boeken over een misdaad die wordt opgelost door een slimme ridder.

13) *Werkvorm (plenair)*

Kies, uit de lijstjes die de kinderen bij 1) gemaakt hebben, een onderwerp-genre uit. Inventariseer met de kinderen: is er een verhaalvorm die in bijna alle boeken over dit onderwerp voorkomt? (Bijvoorbeeld: voetbalboeken hebben vaak een belangrijke wedstrijd in het laatste of op één na laatste hoofdstuk, eerst lijkt het of het team van de hoofdrolspelers het gaat verliezen, maar ze komen vanuit een hopeloze achterstand toch nog terug.) Kies uit dezelfde lijstjes een verhaalvorm-genre uit. Zijn er onderwerpen die in alle boeken met deze vorm vaak aan bod komen?

14) *Werkvorm (individueel)*

Laat ieder kind nadenken over zijn of haar eigen lievelingsboek. In welk genre hoort dit boek thuis? Waarom? Wat is het onderwerp? Wat is de verhaalvorm?

